

MAKTABGACHA TA'LIM TIZIMIDAGI ASOSIY MUAMMOLAR VA ULARNING YECHIMLARI

G'afforova Zamira

Bucheon universiteti

Ta'lim menejmenti magistranti

Annotatsiya: Maktabgacha ta'lim tizimi har qanday jamiyatda ta'lim-tarbiya jarayonining asosiy bosqichi sanaladi. Ushbu bosqichda bolalarda dunyoqarash, axloqiy me'yorlar, ijtimoiy ko'nikmalar hamda o'z-o'zini anglash kabi muhim jihatlar shakllanadi. Shu sababli, bu tizimdagi kamchiliklar va ularning hal etilish yo'llari jamiyat kelajagiga bevosita ta'sir qiladi. Maktabgacha ta'lim tizimidagi mavjud muammolar kompleks tahlil va yondashuvni talab qiladi. Bugungi kunda maktabgacha ta'lim tizimida yuzaga kelayotgan asosiy muammolardan biri bu – ta'lim muassasalari infratuzilmasining yetarli emasligidir. Ko'plab hududlarda bog'chalar soni aholining ehtiyojiga mutlaqo mos kelmaydi. Shu sababli, aksariyat ota-onalar bolalarini maktabgacha ta'lim bilan qamrab olishda qiyinchiliklarga duch keladilar. Yana bir muammo shundaki, mavjud bog'chalarda o'rinlar soni cheklangan, natijada har bir bola uchun to'laqonli ta'lim olish imkoniyati chegaralangan bo'ladi. Buning natijasida, ko'plab bolalar maktabgacha ta'lim dasturlaridan chetda qolib ketishmoqda. Ayrim hududlarda xususiy bog'chalarning ochilishi ham bolalarning ta'lim bilan to'liq qamrab olinishiga hissa qo'shib kelmoqda, ammo ularning to'lovlari ko'pchilik uchun og'irlik qiladi.

Kalit so'zlar: kadrlar yetishmasligi, zamonaviy metodikalarning joriy etilmasligi, ota-onalar bilan hamkorlik pastligi, infratuzilmaning yetarli emasligi, moliyaviy ta'minot kamligi, o'quv dasturlarining eskirganligi, innovatsion texnologiyalar yetishmasligi, bolalarning jamiyatga moslashuvi, ta'lim muassasalarida jihozlar kamligi, sifatli tarbiyachilar tayyorlash muammosi.

Maktabgacha ta'lim tizimidagi yana bir muhim muammo bu – pedagogik kadrlar yetishmasligidir. So'nggi yillarda yosh mutaxassislar ushbu sohada ishlashni samimiy istashmayapti yoki bo'lmasa, yetarli malakaga ega emaslar. Ko'plab bog'chalarda tajribali,

zamonaviy ta'lim usullarini puxta biladigan tarbiyachilarning yetishmasligi seziladi. Bu esa, bolalarning intellektual va ijtimoiy rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Yana bir jihat shundaki, pedagoglarni doimiy kasbiy rivojlantirish, ularga zamonaviy bilim va ko'nikmalarni singdirish imkoni yetarli darajada yo'lga qo'yilmagan. Moskva yoki boshqa rivojlangan davlatlarda xalqaro talablar asosida pedagoglar o'qitib boriladi, bizda esa bu borada juda katta farq borligi ko'rinadi. Maktabgacha ta'lim tizimi uchun muhim bo'lgan pedagogik dasturlarning sifat jihatidan zamonaviy talab va standartlarga to'liq mos kelmasligi ham tizimning dolzarb muammolaridan biri sanaladi. Dasturlar ko'pincha takroriy, faqat an'anaviy yondashuvlarga tayanadi. Bolalarning kreativ fikrlashini, mustaqil qaror qabul qilishini, innovatsion ko'nikmalarini shakllantiradigan metodikalar yetarlicha joriy qilinmagan. O'zbekistonda davlat tomonidan tasdiqlangan namunaviy dasturlar mavjud, biroq ularning aksariyati faqatgina ma'lum doirada takrorlanadi, jahon tajribasidan o'rganish, ilg'or uslublarni amaliyotga tatbiq etish yetarli emas. Ta'lim muassasalarining texnik va metodik ta'minoti ham ko'plab hududlarda juda past darajada. O'quv va o'yin anjomlari, zamonaviy didaktik vositalar yetarli emas, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari bog'chalarda integratsiya qilinmagan [1].

Ijtimoiy muhit va ota-onalarning yondashuvi ham tizimdagi muammolardan biri hisoblanadi. Ba'zi hollarda ota-onalar bog'cha ta'limining zarurligini yetarlicha anglasha olmaydi va bolaning erta yoshdan maktabgacha muassasalarga qatnashuvchi bo'lishiga yetarli ahamiyat bermaydi. Oqibatda, bola o'zini jamiyatda tutish qoidalarini, axloqiy me'yorlarni, aloqa qilish va o'z fikrini bayon etish ko'nikmalarini maktabgacha yoshda shakllantira olmaydi. Maktabgacha ta'lim tizimi bolalarning psixologik rivojlanishiga ham katta ta'sir ko'rsatadi, shuning uchun bu jihatga ham alohida e'tibor qaratish talab etiladi. Moliya masalasi ham maktabgacha ta'limda jiddiy muammolardan biri bo'lib qolmoqda. Davlat byudjetidan ajratilayotgan mablag'lar ba'zan infratuzilmani yangilash, pedagoglarni qayta tayyorlash, yangi didaktik vositalarni xarid qilish uchun yetarli darajada bo'lmay qolmoqda. Ayrim hollarda esa mablag'dan noto'g'ri foydalanish holatlari sodir bo'lmoqda, bu esa tizim rivojiga to'sqinlik qilishda davom etadi. Bundan tashqari, xususiylar bog'chalarda to'lovlar yuqoriligi va davlat tomonidan to'liq nazorat qilinmagani sababli ham ota-onalarga muammolar tug'ilmoqda. Maktabgacha ta'limning

tub maqsadi bolaning har tomonlama rivojlanishini, intellektual va axloqiy shakllanishini ta'minlashdir. Biroq, mavjud dastur va ko'nikmalarning zamon talabiga to'liq javob bermasligi, innovatsion texnologiyalarning yetishmasligi, bolalar uchun yaratiladigan multidistsiplinar muhitning cheklanganligi ko'plab salbiy oqibatlariga olib kelmoqda. Ko'plab bog'chalarda individual yondashuvdan ko'ra, mexanik tarzda mashg'ulot o'tkaziladi, natijada bolalar o'z iste'dodlarini to'liq ochib bera olmaydi va erkin fikrlay olish qobiliyati cheklanadi [2].

Maktabgacha ta'lim tizimidagi muammolar chuqur ko'rib chiqilsa, ularning yechimida bir qancha yo'nalishlar asosiy ahamiyat kasb etadi. Tizim infratuzilmasini zamonaviylashtirish, yangi, qulay binolar qurish, mavjudlarini ta'mirlash va kengaytirish zarur. Bu bilan bir qatorda, hozirgi zamonaviy texnika va texnologiyalar bilan jihozlash, xodimlar malakasini muntazam oshirish, ilg'or xorij tajribasini o'rganish va joriy etish kerak. Bu ishlarning samarali tashkil etilishi uchun davlat byudjetidan doimiy va yetarli mablag' ajratilishi, xususiy sektor bilan hamkorlik yo'lga qo'yilishi muhim ahamiyat kasb etadi. Tizimda malakali pedagoglarni tayyorlash borasida mutlaqo yangi mexanizmlar joriy etilishi kerak. Shu maqsadda pedagogika oliygohlarida amaliyotga asoslangan o'quv jarayonini ko'paytirish, yosh mutaxassislarni uzluksiz o'qitish, xalqaro ta'lim tajribalarini o'rganish va ularga moslashtirish asosida maxsus kurslarni tashkil etish maqsadga muvofiq. Shu bilan bir qatorda, tuman va shahar miqyosida pedagoglar uchun markazlashgan malaka oshirish kurslari, seminarlar va master-klasslarni muntazam o'tkazib borish katta natija beradi. Shuningdek, maktabgacha ta'lim dasturlarini ishlab chiqishda innovatsion yondashuvga ustuvor ahamiyat qaratish, bolalarning erkin ijod qilish, mustaqil qaror qabul qilish, nutqini rivojlantirish, tafakkurini kengaytirish imkoniyatlarini beruvchi o'quv rejalari joriy etilishi talab etiladi. Zamonaviy didaktik vositalar, o'yinga asoslangan o'qitish metodikasi va raqamli texnologiyalarni keng joriy qilish, har bir bola uchun individual rivojlanish yo'nalishini ko'zda tutish tizim samaradorligini oshiradi [3].

Ota-onalarning, jamoatchilikning maktabgacha ta'lim jarayoniga jalb qilinishini kuchaytirish dolzarbdir. Bu maqsadda ota-onalar, jamoat tashkilotlari ishtirokida targ'ibot-tashviqot ishlarini kengaytirish, ular uchun seminar-treninglar, tanlovlar va bolalarning

rivojlanishi bo'yicha maslahatlar berish muhim. Bu orqali bolalarni tarbiyalashda maktabgacha muassasa va oilaning hamkorligiga erishiladi. Maktabgacha ta'lim tizimidagi muammolar va ularning yechimlari masalasida har bir tomonlama yondashuv, tizimli islohotlar va ilg'or tajribani joriy qilish, kadrlar tayyorlash, ota-onalar ishtirokini kengaytirish, moliyalashtirish va texnologik zamonaviylikka intilishni asosiy mezon sifatida olib borish lozim [4].

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha ta'lim tizimidagi asosiy muammolar – infratuzilmaning yetarli emasligi, malakali kadrlar tanqisligi, eskirgan dastur va o'quv vositalari, moliyaviy ta'minotning sustligi, ota-onalarning to'liq jalb qilinmagani kabi omillarda namoyon bo'ladi. Bu muammolarni chuqur tahlil qilish, yondashuvlarni takomillashtirish, davlat va xususiy sektor imkoniyatlaridan unumli foydalanish, zamonaviy texnologiya va metodikalarni keng tatbiq etish orqali maktabgacha ta'lim samaradorligini sezilarli darajada oshirish mumkin. Bolalarning har tomonlama rivojlanishiga to'laqonli yordam berilsa, kelajak avlodning intellektual, axloqiy va ijodiy salohiyati yuqori darajada shakllanadi. Shu yo'l bilan jamiyat taraqqiyoti va barqarorligini ta'minlashga keng imkoniyatlar ochiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abduvaliyeva, M.K. (2021). "Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishda innovatsion texnologiyalarning roli". Maktabgacha ta'lim, 3(2), 22-30.
2. Ahmedov, A.I. (2019). "O'zbekistonda maktabgacha ta'lim modellarini rivojlantirish muammolari". Ta'lim va zamonaviylik, 2(1), 58-67.
3. Ergasheva, G.T. (2018). "Maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalarni ijtimoiy moslashtirishning zamonaviy yo'llari". Pedagogika ilmi, 1(3), 114-121.
4. Halilova, D.S. (2020). "Maktabgacha ta'limda zamonaviy pedagogik texnologiyalar". Ilm Sarchashmalari, 2(4), 56-62.
5. Jo'raeva, M.S. (2021). "Maktabgacha ta'lim sohasida kadrlarni qayta tayyorlash muammolari va ularni hal etish yo'llari". O'zbek pedagogik jurnali, 5(2), 130-138.

6. Nabiyeva, N.I. (2022). “Maktabgacha ta’lim muassasalari infratuzilmasining zamonaviylashtirish masalalari”. Maktabgacha ta’lim – taraqqiyot kaliti, 4(1), 70-76.
7. Norqulova, D.M. (2018). “Maktabgacha ta’lim muassasalarida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish: muammolar va istiqbollar”. Innovatsiya va pedagogika, 6(3), 52-59.